

Sprawozdanie

Wydziału krajowego o potrzebie pomnożenia w kraju liczby
weterynarzy.

Wysoki Sejmie!

C. k. Namiestnictwo przesłało Wydziałowi krajowemu odezwą z d. 7. Lipca 1874. L. 22.841. odpis reskryptu p. Ministra rolnictwa z d. 11. Maja 1874. L. 2.711 następującej treści:

„W kołach gospodarczych użalają się od dawnych czasów na brak racjonalnie wykształconych weterynarzy, upatrując w tym braku przeszkodę do rozwoju chowu bydła i jedną z przyczyn długotrwałych epidemii.

Również i kongres rolniczy, który się odbył w roku 1873. obradując nad przedłożonemi mu pytaniami, odnoszącemi się do organizacyi weterynaryi, kładł szczególny nacisk na brak powyżej przedstawiony i uchwalił następującą rezolucyę:

„Ustanowienie c. k. weterynarzy powiatowych w myśl ustawy z d. 30. Kwietnia 1870 r. jest nagłą potrzebą i powinno być wkrótce urzeczywistnione.“

Jak wiadomém jest c. k. Namiestnictwu, ustanowiła administracya państwowa dla celów politycznego zarządu kosztem Państwa we wszystkich tych miejscach weterynarzy powiatowych, gdzie z doświadczenia okazała się tego potrzeba.

Gdy wszelako w ten sposób nie zabezpieczono ze wszystkiem dostatecznie interesów kultury krajowej, a zobowiązanie Państwa nie może iść tak daleko, ażeby takowe zadość czyniło potrzebom należącym do zakresu działania gmin i krajów, przeto przystąpiły niektóre Reprezentacye krajów za inicjatywą Rządu do ustanowienia weterynarzy powiatowych kosztem funduszu krajowego.

Ponieważ tutaj rozchodzi się o rzecz wielkiej wagi, przeto wzywam c. k. Namiestnictwo ażeby w porozumieniu z Wydziałem krajowym działało w tym kierunku z całą usilnością, ażeby i w tamtym kraju ustanowieni byli w jak najkrótszym czasie weterynarze powiatowi kosztem funduszu krajowego.“

C. k. Namiestnictwo udzielając odpis przytoczonego ministeryalnego reskryptu wzywa ze swej strony Wydział krajowy, ażeby zechciał wziąć tę sprawę pod ścisłą rozprawę, obmyślał środki celem systemizowania potrzebnych posad weterynarzy powiatowych i o wyniku swych usiłowań zawiadomił c. k. Namiestnictwo.

Ponieważ kwestya poruszona przez p. Ministra ma szczególnie dla naszego kraju bardzo wielką doniosłość, zaś żądane systemizowanie posad weterynarzy powiatowych kosztem funduszu krajowego przekracza zakres działania Wydziału krajowego; przeto przedkładamy niniejszą sprawę Wysokiemu Sejmowi z następującem sprawozdaniem :

Sprawa utworzenia systemizowanych posad weterynarzy powiatowych musi być rozważoną, w podwójnym kierunku, a mianowicie, czyli w naszym kraju zachodzi rzeczywista potrzeba tworzenia posad weterynarzy powiatowych i powtóre, czym obowiązkiem jest ponosić koszta powstałe z tego powodu, czy Państwa, czyli też kraju.

Do rozwiązania pytania w obydwóch kierunkach posłużyć najlepiej mogą data statystyczne zebrane z urzędowych wykazów.

Według spisu przeprowadzonego w r. 1869. znajdował się w krajach reprezentowanych w Radzie Państwa następuny stan bydła:

kraje	konie	muły	osły	wóły i krowy	owce	kozy	świnie
Niższa Austria	93.358	38	278	503.992	313.618	50.896	261.243
Wyższa Austria	51.306	14	26	475.519	125.594	19.502	182.512
Salzburg	11.134	12	14	167.369	92.052	33.675	15.397
Styrya	59.709	24	184	595.947	203.820	38.507	485.030
Karyntya	22.979	57	99	232.791	176.832	36.630	99.243
Kraina	19.365	24	198	189.540	85.161	16.555	63.358
Triest (Istrya)	8.792	1.720	11.124	108.026	341.298	19.707	47.416
Tyrol	15.743	2.157	2.285	461.439	327.412	137.698	58.932
Czechy	189.337	83	402	1.602.015	1.106.290	194.273	228.180
Morawa	118.469	40	289	537.305	323.503	80.386	161.419
Szląsk	27.150	7	114	173.141	73.037	16.012	54.464
Galicja	690.240	922	969	2.070.572	966.763	35.824	734.572
Bukowina	42.649	30	54	224.424	217.913	18.786	133.385
Dalmacja	16.792	6.497	15.315	83.132	673.105	280.656	26.332

Na jedną □ milę austriacką wypada przeciętnie w kraju naszym:

konie	sztuk	.	.	510.66
bydła rogatego	"	.	.	1526.20
owiec	"	.	.	713.28
świń	"	.	.	541.97
kóz	"	.	.	26.43

We wszystkich zaś królestwach i krajach reprezentowanych w Radzie państwa:

koni	sztuk	.	.	270-29
bydła rogatego	"	.	.	1423-03
owiec	"	.	.	963-56
świń	"	.	.	489-12
kóz	"	.	.	187-69

Porównawszy zaś ilość mieszkańców z ilością hodowanego bydła, przypada na 1000 obecnych mieszkańców:

		w Galicyi	w innych krajach koronnych przeciętnie
koni	sztuk	127.75	69.74
bydła rogatego	"	381.80	367.16
owiec	"	178.43	248.62
świń	"	135.58	126.20
kóz	"	6.61	48.43

Według obliczenia przeprowadzonego przez c. k. Ministerstwo wynosi wartość bydła w ogólności:

Niż. Austrya	.	.	34,008.000 zł. aw.
Wyż. Austrya	.	.	27,509.000 " "
Saleburg	.	.	8,720.000 " "
Styrya	.	.	37,426.000 " "
Karyntya	.	.	14,044.000 " "
Kraina	.	.	10,936.000 " "
Tryest (Istrya)	.	.	7,699.000 " "
Czechy	.	.	91,644.000 " "
Morawa	.	.	36,607.000 " "
Szląsk	.	.	10,718.000 " "
Galicya	.	.	159,083.000 " "
Bukowina	.	.	15,772.000 " "
Dalmacya	.	.	9,333.000 " "
Tyrol	.	.	23,400.000 " "

Z przedstawionych tutaj obliczeń statystycznych okazuje się, że inne kraje reprezentowane w Radzie państwa nie mogą nawet iść w porównanie z naszym krajem co do ilości hodowanego bydła a to nie tylko według absolutnego obliczenia, ale nawet stosunkowo do przestrzeni ziemi, gęstości zaludnienia i wartości.

Galicya wszelako jest nie tylko ważną dla całego Państwa ze względu na produkcję i chów, w szczególności koni i wołów, ale i z tego względu zasługuje na szczególny wzgląd, ponieważ jest zarazem szlakiem, którym wschód Europy, a w szczególności ościenna Rosya, wyprowadza wyhodowane bydło na targi zachodniej Europy, a przedewszystkiem austriackie.

Twierdzenie to udowadniają w zupełności cyfry.

Według urzędowych obliczeń wynosił przepęd bydła rogatego tylko przez 6 pogranicznych stacyi kontumacyjnych, a mianowicie: w Kozaczówce, Husiatynie, Skale, Brodach, Podwołoczyskach i Horoszowie:

w roku 1864	.	.	.	13.659 sztuk
" 1865	.	.	.	4.786 "
" 1866	.	.	.	3.415 "
" 1867	.	.	.	14.118 "
" 1868	.	.	.	27.367 "
" 1869	.	.	.	41.949 "

w roku 1870	28.905 sztuk
„ 1871	17.063 „
„ 1872	16.429 „
„ 1873	25.438 „

Cyfry te przedstawiają tylko bydło rogate, wprowadzane przez kontumacyę, a mając na względzie, że Galicya ma po większej części suchą granicę, można bez obawy przesady przyjąć podwójną ilość bydła rogatego wprowadzanego rok rocznie tylko przez granicę rosyjską.

Z tych względów stanowią zwierzęta domowe, również jak i mięso z zabitych jeden z głównych przedmiotów handlu przewozowego i wywozowego.

Koleją żelazną Karola Ludwika wywieziono:

w roku	bydła rogatego	koni	świń	mięsa
	s z t u k			cetnarów
1863	87.788	1.294	169.627	66·56
1864	104.014	1.466	379.121	119·80
1865	61.159	1.000	396.760	525·56
1866	49.852	610	262.380	22·56
1867	91.116	628	327.014	6.550·77
1868	96.653	656	325.853	12.782—
1869	115.411	879	420.503	21.294—
1870	122.758	741	538.202	27.527—
1871	93.384	988	575.803	33.343—
1872	105.462	1.082	584.687	50.561—

W roku 1873. przeprowadzono, według wykazu c. k. Namiestnictwa tylko przez jedną stację kolei żelaznej w Oświęcimie do Zachodnich krajów, a mianowicie do Szląska, Morawy, Czech i Wiednia 37.980 sztuk bydła rogatego.

Jak powyżej przedstawione data statystyczne wykazują, jest przepęd bydła przez Galicyę do zachodnich krajów bardzo znaczny.

Handel ten przewozowy naraża wszelako kraj nasz na wielkie niebezpieczeństwo, jeżeli przepisy weterynarne nie są przez biegłych z całą skrupulatnością wykonywane.

Wykonywanie policyi weterynaryjnej i nadzoru nad bydłem przez weterynarzy nie powinno ograniczać się li tylko do kilku stacji kontumacyjnych, ale winno rozciągać się na wszystkie powiaty wzdłuż granicy całego kraju.

Jakie straszne zniszczenia sprawiają zawleczone przez granicę zarazy bydłecę, dowodzą nader wymownie cyfry.

Tylko sam księgosusz pomiędzy bydłem rogatem sprowadził następne klęski:

rok	1861	1862	1863	1864	1865	1866	1867	1868	1869	1870	1871	Razem
miejsowości	32	180	91	389	137	117	245	147	55	89	50	1532
liczba obejść zarażonych	227	1063	501	3759	1564	688	991	1253	342	492	187	11067
ogólna liczba bydła	11018	95003	36115	165326	68966	56697	115386	61102	19383	30062	19586	679644
zachorowało	1484	5496	2783	18429	7394	3189	5380	4553	1124	1353	608	51784
wyzdrowiało	435	1626	657	2893	1702	730	620	189	4	3	—	8859
padło	997	3555	1948	13563	4741	1965	3429	1819	320	337	166	32840
ubito chorych	52	315	178	1964	951	494	1331	2545	800	1013	442	10085
ubito zdro- wych	51	357	284	2499	1016	549	1419	1964	2313	2169	642	13263
ogólna strata	1100	4227	2410	18026	6708	3008	6179	6328	3433	3519	1250	56188

A zatem w ciągu lat 11 zginęło 56.188 sztuk bydła rogatego jako ofiara jednego tylko rodzaju epidemii. Jeżeli kraj tak znaczne straty poniósł, to i skarb państwa miał nie małe wydatki, ponosząc koszty niszczenia zarazy.

Koszta tłumienia zarazy wynosiły:

w roku 1865	.	.	.	70.384 zł. 27 ct.
„ 1866	.	.	.	45.383 „ 29 „
„ 1867	.	.	.	49.061 „ 7 „
„ 1868	.	.	.	100.856 „ 49 „
„ 1869	.	.	.	173.204 „ 52 „
„ 1870	.	.	.	100.723 „ 75 „
„ 1871	.	.	.	158.577 „ 51 „
„ 1872	.	.	.	142.263 „ 19 „
„ 1873	.	.	.	186.642 „ 73 „

Jak już nadmieniliśmy, jest to tylko jeden rodzaj zarazy bydłecęj.

Oprócz zwykłych chorób bydłecęj panowały w tym czasie i inne zarazy. Podajemy tutaj kilka cyfer z roku 1872. dla bliższego wyświecenia tego twierdzenia.

W tym roku zachorowało na zarazę płucową (Lungenseuche) 296 bydła, z tych wyzdrowiało 134, padło 100 sztuk, ubito chorych 62 sztuk, ubito zdrowych 123 sztuk.

W obec takiej ilości bydła w Galicyi reprezentującej poważny kapitał 159,000.000 zł. w obec takiego przepędu bydła z zagranicy. i w końcu w obec tak niszczących zaraz bydłecęj, — jakimież środkami dysponuje państwo w celu wykonywania policyi sanitarnej?

Trzech weterynarzy, jako dyrektorów zakładów kontumacyjnych, w Husiatynie, Brodach i Podwoleczyskach 3

Następnie c. k. weterynarze powiatowi w Brodach, Skalacie, Husiatynie, Borszowie, Krakowie i Oświęcimie 6

razem 9

Prócz tego utrzymują miasta: Lwów, Kraków i Kołomyja weterynarzy miejskich, a w kraju znajduje się także kilku praktykujących weterynarzy prywatnych.

Zdaje nam się, że w obec przedstawionych dat statystycznych jest zbyt dalsze dowiezienie, iż liczba weterynarzy w kraju naszym jest wcale niewystarczającą i że powiększenie systemizowanych posad weterynarzy jest nagłą potrzebą

Również nie będzie trudną odpowiedź na pytanie, kto ma obowiązek ponosić kosztów zorganizowania służby weterynarnej w naszym kraju.

Data statystyczne wykazują:

I. że Galicya ma co do chowu bydła zupełnie inne stanowisko, jak reszta królestw i krajów reprezentowanych w Radzie państwa. Galicya produkując tak znaczną ilość bydła po nad jej własne potrzeby jest — że się tak wyrażamy — magazynem zaopatrującym inne kraje i stolicę państwa w jeden z najważniejszych artykułów do życia, jakoteż w siły robocze.

Jeżeli z jednej strony produkcya bydła krajowi znaczne korzyści przynosi; to z drugiej strony nie może być państwu rzeczą obojętną, jakim produktem zaopatrywane są inne kraje, zwłaszcza jeżeli transporta mięsa bityego z każdym rokiem się zwiększają.

Również i względ na c. k. armię, której Galicya największą ilość bydła i koni dostarczyć może, powinien być powodem dla c. k. Rządu, ażeby chów bydła odbywał się pod ścisłym weterynarnym nadzorem.

II. Galicya jest traktem handlu między państwem, co do zwierząt domowych

Że ochrona handlu międzypaństwowego, staranie o jego rozkwit z jednej strony, a z drugiej strony nadzorowanie, aby państwo i kraj na szkody z tego powodu narażone nie były, że to należy do obowiązków państwa, tego nie potrzebujemy dowodzić, — również jak i tego, że tylko należycie uorganizowana służba weterynarna, przynajmniej we wszystkich pogranicznych powiatach, może temu zadaniu podołać.

III. Handel importowy prowadzony na całej przestrzeni tak rozciągłej, i po największej części suchej granicy naraża nasz kraj na zawleczenie zarazy bydłowej, która się potem rozciąga na wszystkie kraje monarchii austriackiej. Że tak jest, dowodem tak smutne data statystyczne.

Temu zaradzić może tylko ścisły nadzór weterynarny, jak to wspomina sam P. Minister we wstępie przytoczonego reskryptu.

IV. Konfiguracya kraju naszego jest taka, że takowy tworzy wał graniczny na północno-wschodnich kresach monarchii, na tej granicy, z kąd zazwyczaj rozpoczynają swój straszny pochód pomory na ludzi i bydło. Strzedz tej granicy, jest to strzedz państwa, i to należy niewątpliwie do państwowego zakresu działania.

Minister rolnictwa przytoczył w swym reskrypcie dwie dane, które są właśnie argumentami dla naszego wyводу, to jest ustawę państwową z d. 30 Kwietnia 1870 o organizacyi publicznej służby sanitarnej, i kongres rolniczy.

§. 6. tejże ustawy z d. 30. Kwietnia 1870 r. orzeka najwyraźniej, że na koszt państwa mają być ustanowieni c. k. weterynarze powiatowi, zarówno jak c. k. lekarze powiatowi.

W obec tak znacznej ilości bydła w naszym kraju, jakoteż w obec grasujących zaraz bydłych ustanowienie weterynarzy powiatowych jest nagłą potrzebą, której c. k. Rząd stosownie do postanowień przytoczonej ustawy zadość uczynić powinien — jak to już powyżej wykazaliśmy.

Zresztą w całej ustawie z d. 30. Kwietnia 1874 nie ma żadnego postanowienia, ażeby systemizowanie posad weterynarzy powiatowych uskuteczniane być miało kosztem funduszu krajowego. Kraj ze swojej strony uczyni zupełnie zadość swoim obowiązkom przez założenie publicznej krajowej szkoły weterynaryi, do czego dążymy, — nie szczędząc na to kosztów i to znacznych. Jeżeli zaś ta szkoła ma odpowiedzieć swemu zadaniu, i jeżeli ma w interesie kraju i państwa kształcić dostateczną ilość uczniów, potrzeba jest przedewszystkiem, ażeby uczniowie mogli mieć nadzieję, że po ukończeniu swych nauk będą mieli zabezpieczony byt materialny, co tylko w ten sposób uskutecznione być może jeżeli c. k. Rząd ustanowi systemizowane posady weterynarzy powiatowych.

W końcu powołuje się p. Minister rolnictwa na kongres rolniczy, który się odbył w roku 1873.

Jeżeli cokolwiek, to z pewnością kongres popiera najzupełniej nasze żądanie, ażeby zaprowadzone były kosztem państwa posady systemizowane c. k. weterynarzy powiatowych.

Zapewne rzadko przychodzi c. k. Rządowi usłyszeć tyle cierpkich uwag, jak na tym kongresie z powodu, że zaniedbuje nadzór nad mieniem obywateli, nie strzegąc należycie granic państwa od zawleczenia zarazy bydłowej.

Wszak tylekrotnie przywodziło c. k. Rządowi za przykład Prusy, które z taką energią bronią swych granic od zarazy bydłowej, że to nawet bywa połączone z największymi uciążliwościami dla obywateli austriackich, mieszkających w pobliżu granicy Pruskiej. Na zażalenia wniesione z ich strony do Wroclawia i Berlina otrzymali następną odpowiedź:

„Moi Panowie, mybyśmy nie byli tak srogimi gdyby Rząd austriacki choć cośkolwiek robił dla uśmierzenia zarazy bydłowej“. W końcu zawezwał kongres rolniczy c. k. Rząd do ścisłego czuwania nad wschodnimi granicami monarchii, skąd się rozwlekają zarazy bydłowe, a to przez zaprowadzenie jak najściślejszej policyi weterynarnej, albowiem tylko dokładne sanitarne badanie i nadzorowanie bydła przez granicę wprowadzonego może niejako ochronić przeciw ciągle trwającemu niebezpieczeństwu zawleczenia zarazy bydłowej.

Zważywszy okoliczności tutaj przedstawione niemniej i to, że w skutek zaprowadzenia organizacji weterynarnej w kraju znacznie zmienią się, wydatki łożone przez państwo na tępienie zarazy. — Wydział krajowy przedkłada Wysokiemu Sejmowi do uchwały następną rezulucją:

Wzywa się c. k. Rząd, ażeby stosownie do postanowień §. 6 ustawy z d. 30. Kwietnia 1870 r. i ze względu na wykazaną niedostateczność dotychczasowych środków ochronnych przeciw zarazie bydłowej, ustanowił w królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkim księstwem Krakowskiem w jak najkrótszym czasie odpowiednią liczbę systemizowanych posad rządowych weterynarzy powiatowych.

Z Wydziału krajowego królestwa Galicyi i Lodomeryi z wielkim księstwem Krakowskiem.

We Lwowie dnia 14. września 1874.

Przewodniczący:

Leon książę Sapieha w. r.

Marszałek krajowy.

Sprawozdawca:

Paweł Skwarczyński w. r.

Członek Wydziału krajowego.

